

տանի Լնգղիական կառավարութեան մէջ ունեցած են բարձր պաշտօններ ու դիրք, իսկ միւսը՝ Աղեքսանդր Սամ, ուսուցիչ եղած է եւ երիտասարդ վախճանած:

Բժիշկ Սեթ Սամի Գրիգոր եղբայրն է որ Տիկին Հ. Արշակունիի տուած է իւր եղբոր մասին տեղեկութիւններ, եւ սա ալ ինձ՝ զիս երախտապարտ թողում իրեն:

Ուրախ եմ, որ համառօտ տողերուս հետ ունիմ նաեւ այս բժիշկին լուսանկար պատկերը*, զոր մեծ դժուարութեամբ գտնելով յղած է ինձ Տիկին Արշակունի. բայց ցաւելով կը ցաւիմ որ այս պատկերին շուրջ չեմ կրնար յիշել, Սեթ Սամի կենքէն ազգային բան մը, հայկական ինչ մը, ծառայութիւն մը, ինչ որ՝ այս տկար աշխատութեանս շուրջ պիտի համարէի:

Սեթ Սամ երիտասարդ տարիքի մէջ է հոս, լուրջ ու խոհական դէմքով, սիրուն հայեացքով, եւ ծովային զինուորական բժիշկի տարազով:

Պատկերին ետեւը անգղիերէն գրուած է՝

Դիտ. Սեթ Սամ

Արքայական ծովային բժիշկ

եւ

բժիշկ նորին վեհապետութեան

«Բրիտանիա»

պատերազմական նաւին, յընթացս

պատերազմին Խրիմի 1855

Անշուշտ Հայ բժշկական պատմութեան համար Սեթ Սամի անունը մեծապէս պատուաբեր է, զոր չուզեցի թողուլ երկար, մոռացութեան վիհին մէջ:

Բերս, 11 Նոյեմբեր 1922:

ԴԿՏ. ՎԱՀՐԱՄ Յ. ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

* Յարգելի յօդուածագիրը Խմբագրութեանս տրամադրութեան տակ դրած էր նաեւ այս դագերոսիալ լուսանկարը, զոր սակայն նախաւոր չեղաւ ներկայացնել այստեղ ինչ ինչ դժուարութեանց պատճառաւ:

Խմբագրութիւն «Հանդիս»:

ՄԱՏԵՆԱԽՕՍԱԿԱՆ

ՄԱՏԵՆԱԽՕՍԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1922 ՏԱՐԻՈՅ

1. Լեզու:

(Shu Հանդ. Ամս. 1922, Թիւ 4:)

Meillet A.: De quelques mots parthes en Arménien. Rev. d. Et. Arm. I, 1, 1922, էջ 1-6.

— 1. Նահապետ = սոգդիերէն՝ *nāfār* (v'βδ'r) = պարթ. *nāfapati*. Նահապետ = իրան. *nāfa* + *āra* «գուցէ նաեւ նահապետ» (= **nāfa-tāka*) եւ նահապետն ինչն ունին: — 2. Պարար եւ պարար = սոգդ. *parašt*. հմմտ. հրաժեշտ եւ հրաժարի. պարար անշուշտ պարթեական ձեւն է: 3. Ժանդ (ժանա) = սոգդ. *γantāk*. 4. Ներքինի = սոգդ. *'ntr'yk*, *'ntryk* = իրան. *antar*. 5. Պաճոյճ = սոգդ. *p'wēh*. Ընդհանրապէս «Պ»-ով սկսող բառերը իրանական ծագում ունին մեծաւ մասամբ. իրանական «պ» նախամասնակով մը կը մեկնուին Պ-ով (սոգդ. *kas* - պղտիկ), Պա-ճար, Պա-ճար, Պա-ճար, Պա-ճար:

Տէր-Մինասեան Ե.՝ Ուսումնական Հայերէն լեզուի (Հ. Յ. Տաշեանի): — Բանբեր Հայաստ. Գիտն. Ինստ. Ա. Բ. էջ 279-282. Համառօտիւ կը յիշէ բովանդակութիւնը: Անժամանակ կը գտնէ գրարարի կիրառումը: — Տաշեանի գործի վրայ մտի. նաեւ Մ. Յ. Անանիկեան, Կոչնակ, Ի. Բ. 1922, էջ 812-13, 844-846:

Մինասեան Մ.՝ Նախամտերոսեան Հայ տառեր: Կոչնակ, Ի. Բ. 1922, էջ 876-77: — Կը հաստատէ նախամտերոսեան 20 տառերու դոյութիւնն ու գործածութիւնը Ն. Բ. 189 էն մինչեւ Բ. յ. 300, եւ կը կոչէ դանոնք արշակունեան այբուբեն:

Թիրեաքեան Մ. Յ.՝ Նախամտերոսեան Հայ տառեր: Կոչնակ, Ի. Բ. 1922, էջ 943-945: — Մինասեանի անհիմն վարկածներուն հէքումը: Իսկ Մինասեան անդրադառնալով այս քննադատութեան, Կոչնակ, Ի. Բ. 1922, էջ 1110-1111. բանասիրական աշխարհէն իբր ընդունուած իրողութիւններ կը հաշակէ վեճի առարկայ կէտերը: Այս պատասխանին վերստին կ'անդրադառնայ Թիրեաքեան, Կոչնակ, էջ 1208-1209 պաշտպանելով ուղիղ տեսակէտը: Թիրեաքեանի ի նպատակարարայտուի Կ. Յ. Բասմաջեան, «Նախամտերոսեան տառեր», Կոչնակ, 1922, էջ 1234-1235:

David-Beg M. S.: Le mot Tervagan dans les chansons de geste. Rev. Et. Arm. II, 1, 1922, p. 65-83. — Բառիս բաղմամբի տարբերակներն ու առումները յիշատակելէ ետք, քառապատիկ մեկնութիւն կու տայ անոր, հայերէնի վրայ հիմնուելով: Տէրվագան = 1. Տիր + վահագն: 2. Տիրական ու Տէրունական: 3. Տէր վահական (տիտղոս Կոստանդին Ա. 1092-1100): 4. Տէր վկայն: Քրիստոսայի մաս

տենագիրներ միջին դարուն այս բոլոր իմաստներով
կը կիրարկեն Տերվազան բառը:

Գ. արիկեան Կ.՝ Բառաքնական նշմաներ. Բ. Կոչ-
նակ, ԻԲ. 1922, էջ 560—561: — Սերաստիոյ
գաւառաբարբառով կ'ամրապնդէ Վարդանանի սա-
րբազրութիւնները. խորեմ փխ. խորհիմ, խոտեմ
փխ. խորխորիմ, կամն փխ. կամ, կոտեմ (քոտեմ)
փխ. կոտեմ, Ղարտոս = Լորտ = ծոյլ, Լորտնիմ
= յոգնիլ: Միայն «խաւարիմ» (= կուրնալ) նա-
խադաս կը համարի փոխանակ Վարդանանի առա-
ջարկած «խորեմ» ին:

Ա. Լ. Դոյ Ծառն ու Լի (Թրգմ. Հ. Լ. Սիրունեան)՝ Կոչումն
«Փրաւաշի» հայ քրիստոնէայ վաւերացութիւնի մը
մէջ, Բ. Զ. Լ. Թ. 1922, էջ 322—326: — Փրաւաշ =
Փրաւահայ = զենտ, fravashinam = հայ. հրոտ կամ
հրոտ = Ամիս Փրաւաշներու, որոնք իւրաքանչիւր
անձի աստուածային տիպարը կը ներկայացնեն:

Ա. Ծառեան Հ.՝ Հայերէն նոր բառեր Շապուհ Բագ-
րատունւոյ Պատմութեան մէջ (տպ. Էջմիածին, 1921):
Բ. Զ. Լ. Թ. 1922, էջ 179—182: — Մտադիր
ընէ՛ք ետք որ այս Պատմութիւնը Շ. Բագրա-
տունւոյ գործ չէ կարող ըլլալ, հետեւեալ
նորագիտ բառերն ի վեր կը հանէ. 1. «Անգնայոյ»
զոր կ'ուզէ կարդալ «անդ նա», որ սակայն իմաստ
չի տար. աւելի լաւ չէ՞ «անգնա», կապել յաջորդ
«մահ» բառին եւ կարդալ «անձնամահ» (եղեւ...):
2. Ապիկարել = բանի տեղ չդնել: 3. Ապտկաց
= ? 4. Արեւանք = արեւ անկ ? = արեւամաս:
5. Աւանդ = chef lieu: 6. Բանդար = պրսկ.
bandar? = նաւահանգիստ. 7. Բաստ = պրսկ.
bast = հալածուածին համար անբռնաբարելի ապա-
ւէն. 8. Գալաղիլ = նեղուտիլ. 9. Գոռուէլ =
գոռալ, գոռիլ. 10. Գուն = ապշած. պրսկ. gung
= համբ. 11. Գարպազի = պալատական. 12. Դերի
= համբ. 13. Դարպազի = պալատական. 14. Զաւնա-
= հանդէս՝ պարերով եւ խաղերով. 15. Զրեւաց
= զէնք ու զորահ. 16. Զրա՛հ ուղ. զրահ. 17. Թորոյ = ? ար-
= ? 18. Զրա՛հ ուղ. զրահ. 19. Խա-
ղեօք՝ զորահ. 20. Ժամակ՝ ուղ. Ժամասալ = ? 21. Համակար
զարար = պարող. 22. Խաւար = շատանգ. 23. Զոլ
= ? 24. Հարհիւ = բախել, զարնել. 25. Զոլ
= բամբասանք. 26. Մանտար = մանտր. մանր.
27. Մեծահար = ուղղ.՝ Մեծահարկ ? = պատկա-
28. Մեծահար = ուղղ.՝ Մեծահարկ ? = պատկա-
29. Մեծահար = ուղղ.՝ Մեծահարկ ? = պատկա-
30. Մեծահար = ուղղ.՝ Մեծահարկ ? = պատկա-
31. Մեծահար = ուղղ.՝ Մեծահարկ ? = պատկա-
32. Մեծահար = ուղղ.՝ Մեծահարկ ? = պատկա-
33. Մեծահար = ուղղ.՝ Մեծահարկ ? = պատկա-
34. Մեծահար = ուղղ.՝ Մեծահարկ ? = պատկա-
35. Մեծահար = ուղղ.՝ Մեծահարկ ? = պատկա-
36. Մեծահար = ուղղ.՝ Մեծահարկ ? = պատկա-
37. Մեծահար = ուղղ.՝ Մեծահարկ ? = պատկա-
38. Մեծահար = ուղղ.՝ Մեծահարկ ? = պատկա-
39. Մեծահար = ուղղ.՝ Մեծահարկ ? = պատկա-
40. Մեծահար = ուղղ.՝ Մեծահարկ ? = պատկա-
41. Մեծահար = ուղղ.՝ Մեծահարկ ? = պատկա-
42. Մեծահար = ուղղ.՝ Մեծահարկ ? = պատկա-
43. Մեծահար = ուղղ.՝ Մեծահարկ ? = պատկա-
44. Մեծահար = ուղղ.՝ Մեծահարկ ? = պատկա-
45. Մեծահար = ուղղ.՝ Մեծահարկ ? = պատկա-
46. Մեծահար = ուղղ.՝ Մեծահարկ ? = պատկա-
47. Մեծահար = ուղղ.՝ Մեծահարկ ? = պատկա-
48. Մեծահար = ուղղ.՝ Մեծահարկ ? = պատկա-
49. Մեծահար = ուղղ.՝ Մեծահարկ ? = պատկա-
50. Մեծահար = ուղղ.՝ Մեծահարկ ? = պատկա-
51. Մեծահար = ուղղ.՝ Մեծահարկ ? = պատկա-
52. Մեծահար = ուղղ.՝ Մեծահարկ ? = պատկա-
53. Մեծահար = ուղղ.՝ Մեծահարկ ? = պատկա-
54. Մեծահար = ուղղ.՝ Մեծահարկ ? = պատկա-
55. Մեծահար = ուղղ.՝ Մեծահարկ ? = պատկա-
56. Մեծահար = ուղղ.՝ Մեծահարկ ? = պատկա-
57. Մեծահար = ուղղ.՝ Մեծահարկ ? = պատկա-
58. Մեծահար = ուղղ.՝ Մեծահարկ ? = պատկա-
59. Մեծահար = ուղղ.՝ Մեծահարկ ? = պատկա-
60. Մեծահար = ուղղ.՝ Մեծահարկ ? = պատկա-
61. Մեծահար = ուղղ.՝ Մեծահարկ ? = պատկա-
62. Մեծահար = ուղղ.՝ Մեծահարկ ? = պատկա-
63. Մեծահար = ուղղ.՝ Մեծահարկ ? = պատկա-
64. Մեծահար = ուղղ.՝ Մեծահարկ ? = պատկա-
65. Մեծահար = ուղղ.՝ Մեծահարկ ? = պատկա-
66. Մեծահար = ուղղ.՝ Մեծահարկ ? = պատկա-
67. Մեծահար = ուղղ.՝ Մեծահարկ ? = պատկա-
68. Մեծահար = ուղղ.՝ Մեծահարկ ? = պատկա-
69. Մեծահար = ուղղ.՝ Մեծահարկ ? = պատկա-
70. Մեծահար = ուղղ.՝ Մեծահարկ ? = պատկա-
71. Մեծահար = ուղղ.՝ Մեծահարկ ? = պատկա-
72. Մեծահար = ուղղ.՝ Մեծահարկ ? = պատկա-
73. Մեծահար = ուղղ.՝ Մեծահարկ ? = պատկա-
74. Մեծահար = ուղղ.՝ Մեծահարկ ? = պատկա-
75. Մեծահար = ուղղ.՝ Մեծահարկ ? = պատկա-
76. Մեծահար = ուղղ.՝ Մեծահարկ ? = պատկա-
77. Մեծահար = ուղղ.՝ Մեծահարկ ? = պատկա-
78. Մեծահար = ուղղ.՝ Մեծահարկ ? = պատկա-
79. Մեծահար = ուղղ.՝ Մեծահարկ ? = պատկա-
80. Մեծահար = ուղղ.՝ Մեծահարկ ? = պատկա-
81. Մեծահար = ուղղ.՝ Մեծահարկ ? = պատկա-
82. Մեծահար = ուղղ.՝ Մեծահարկ ? = պատկա-
83. Մեծահար = ուղղ.՝ Մեծահարկ ? = պատկա-
84. Մեծահար = ուղղ.՝ Մեծահարկ ? = պատկա-
85. Մեծահար = ուղղ.՝ Մեծահարկ ? = պատկա-
86. Մեծահար = ուղղ.՝ Մեծահարկ ? = պատկա-
87. Մեծահար = ուղղ.՝ Մեծահարկ ? = պատկա-
88. Մեծահար = ուղղ.՝ Մեծահարկ ? = պատկա-
89. Մեծահար = ուղղ.՝ Մեծահարկ ? = պատկա-
90. Մեծահար = ուղղ.՝ Մեծահարկ ? = պատկա-
91. Մեծահար = ուղղ.՝ Մեծահարկ ? = պատկա-
92. Մեծահար = ուղղ.՝ Մեծահարկ ? = պատկա-
93. Մեծահար = ուղղ.՝ Մեծահարկ ? = պատկա-
94. Մեծահար = ուղղ.՝ Մեծահարկ ? = պատկա-
95. Մեծահար = ուղղ.՝ Մեծահարկ ? = պատկա-
96. Մեծահար = ուղղ.՝ Մեծահարկ ? = պատկա-
97. Մեծահար = ուղղ.՝ Մեծահարկ ? = պատկա-
98. Մեծահար = ուղղ.՝ Մեծահարկ ? = պատկա-
99. Մեծահար = ուղղ.՝ Մեծահարկ ? = պատկա-
100. Մեծահար = ուղղ.՝ Մեծահարկ ? = պատկա-

Ա. Ծառեան Հր.՝ Հայերէն նոր բառեր Ճաշոցի մէջ
(տպ. Վրդպտ. 1872): Բ. Զ. Լ. Թ. 1922, էջ
152—154: — Մաշտոցի մէջ առեւտած քանի մը
հայրապետական գրուածները կ'ընծայեն Առեւտի
անձնութիւնը սա բառերը. Առեւտի գրուածները. Առեւ-
տի, Գանձապետ. Գեղադոնութիւն. Եղեմնա-
ծին. Զուարճադէլ. Ժամակու. Լուկադոնութիւն.
Ծարաւակութիւն կենդանաստեղծիլ, Կոշտանալ.
Հարկաւորիլ. Ութօրեայք. Զրահեղծութիւն. Վար-
դեղէն. Վերաբերիլ. Տղայամուծութիւն:

Ա. Ծառեան Հր.՝ Հայերէն նոր բառեր Մի. Սկեւազ-
ւոյ Պատմութեան մէջ Զաղ. Համապատու-
թեան ԺԲ. Առաքելոց (տպ. Երուսաղէմ 1865):
Բ. Զ. Լ. Թ. 1922, 310—311: — Անշաղկոտու-
թիւն. Անպարզելի. Աստուածաբանագիտ. Առե-
գաթ (avocat). Դանիլ (temple). Կեփալ (καφαλή).
Մակայաւելու. Մայեստր (maistre). Միորակ.
Նաղ. Վէսք (vescovo). Բումանդուր (comman-
deur):

— Հայերէն նոր բառեր Ժամագրքի մէջ. Բ. Զ. Լ. Թ. 1922, 333: — Անշոկական. Հանրատենչ.
Յանձառելի. Ուղերձել.

— Հայերէն նոր բառեր Կ. Աղբաւանդաբան Պա-
րագմանց գրոց մէջ. Բ. Զ. Լ. Թ. 1922, էջ 334—335:

— Անաղատաբար. Անբառանկաբար. Անթ-
թական. Գեղեցկատաղութիւն. Գերկրագոյն. Գոր-
ծականաւոր. Երկատեսակել. Երկրագոյն. Ծա-
ռայալայելու. Համանձն. Հասանելի. Մաքրելի.
Մշտեւ. Մանեցուցանելի. Տարակուսելի. Տագնա-
= ? Փոխառաւոր. Օժանդ. Օրհնաբանել:

— Հայերէն նոր բառեր Պարագմանց Գրոց լուծման
մէջ. Բ. Զ. Լ. Թ. 1922, էջ 364—367: — Տա-
թեւացւոյ այս գործը տպուած է Կիւրդի Պարագ-
մանց հետ Կ. Պոլիս, 1717, 529—590: — Այլաբար-
բար. Անիդէպ. Անհատորութիւն. Աննախանձաբար-
բար. Առատաբար. Առնչաբար. Առնչական. Բազ-
մառուտ. Բարձրիմաց. Բացարձակութիւն = ժրի-
տու. Բեռնատար. Դժուարակամ. Դժուարակիրթ.
Դժուարամաքրելի. Եղբորդ = առաջին. Երկագոյ.
Երկուաւոր. Ժողովութիւն. Ինքնաբերաբար. Խո-
հեմակէս. Խոզախնդիր. Ծռաղատիկ. Մարմնացի.
Մերձակեց. Միաշարի. Միաւորակի. Միջակորէն.
Մշտակեց. Մտաւորագոյն. Յայտնաբանիլ. Ներ-
բաղատ. Ներհակորէն. Շարաւախիլ. Ուղղափառ-
կից. Ունակապէս. Պատմաբար. Սխալակիր. Վեր-
ջադատ. Տեսակապէս. Տեսակորէն. Փոխարկապէս:

Վ. Կ. Կ. Կ. Կ. Տր.՝ «Գարբաթ Թէ աշխարհաբառ»
Ա. Տէր Ճէլալեան րաց նամակ, Նոր Կեանք-Արօր,
Ա. 1922, Թիւ 79, 80, 82, 83: — Կէս ան-
գիւրդէն եւ կէս ինքնաստեղծ գրաբար լեզուով ջա-
տագովական մըն է անձնական տեսութիւններուն՝
ընդդէմ Ճէլալեանի քննադատութիւններուն եւ
թիւրիմացութիւններուն:

Խաչատուրեան Ա.՝ Հայ լեզուի ուղղագրութեան
բարեփոխութեան խնդիրը. Բարձրավանդ, Ա. 1922,
էջ 157—163: Ա. Լեզուաբանական հիմունքները:

Ղաղիկեան Հ. Ա.՝ Հայ լեզուի ուղղագրական դա-
տեր Գ. Կարդալով «Բարձրականք»-ը: Ա., Բ. Գիւրք
(էջ 1—72): Բ. Զ. Լ. Թ. 1922, էջ 147—152: —
Լաւ դատ մըն է հայ լրագրութեան մէջ տակա-
ւորահանրացող ուղղագրական թանձր սխալներու
գէմ: Այս անգամ Բարձրականք առիթ ընծայած է:
— Հայ լեզուի ուղղագրական դատեր. Դ. Հայ լե-
զուն եւ Հայ կառավարութիւնը. Բ. Զ. Լ. Թ. 1922, էջ 175—179:

Ա. Զաւն. Որո՞նք են Հայ լեզուն քայքայողները. Նոր
Կեանք-Արօր, Ա. 1922, Թիւ 143, էջ 151:

Տէր-Պողոսեան Գր.՝ Հաւարիկի Բարբառը. Բան-
բեր Հայաստ. Գիտ. Ինստ. Ա. Բ. 1921—1922,
էջ 160—177:

2. Մատենագրութիւն:

(Տես՝ Հանդ. Ամս. 1922, Թիւ 6-7.)

Տէր-Միւնասեան Ե.՝ Աբրահամ Խոստովանողի «Վկայք Արեւելից, եւ նրա Ասորական սկզբագիրք: Բանբեր Հայաստ. Գիտն. Ինստ. Ա, Բ, 1921-1922, էջ 114-126: — Տեղեկութիւն Գ. Տէր-Մկրտչեան-Տէր-Մովսէսեանի հրատարակութեան մասին (Էջմ. 1921, էջ XXII + 248), որուն ^{3/4}ը արդէն այլուր հրատարակուած էր: Քննելի հարց. Հայերէն սկզբագիրքը ասորերէն էր թէ յունարէն: Բնագրական ու լեզուական փաստեր կը ցուցնեն որ հայերէնը թարգմանուած է, գրեթէ բառացի, ասորերէնէ — զոր շատ տեղ կ'ամբողջանէ — միայն Ակեփսիմոսի, Յովսէփի եւ Այթիւլայի վկայարանութիւնները, յունարէնի դրոշմ կը կրեն: Վերջիններուս, ինչպէս նաեւ Մեկեօի վկայարանութեան հայերէնն ալ կը տարբերի միւսներէն, ուստի հաւանօրէն ասոնք Աբրահամ Խոստովանողի գրչին չեն պատկանիր:

Հ. Ղ. Տ.՝ Եւանելոյն Չենօբայ Եպիսկոպոսի «Ի լուսնումն ոտից աշակերտաց»: ԲՁՄ. ՀԹ, 1922, էջ 225-228, 257-259, 289-291: — Վարդանեանի հրատարակած Զ. Գաղիւրացւոյ ճառն է, արտագրուած Վենետիկի ճառընտիր ԺԳ. Հն (Գար. ԺԳ, էջ 723-729): Ինչպէս ստորեւ գետեզուած համեմատութիւնները կը ցուցնեն, «տարբերակներուն ու կորուստներուն մէջ իսկ» մի եւ նոյն ակէ յառաջ եկած զոյգ գետակներ են»:

— Չենօբ Եպս. ի «Վասն յիշատակի Մարտիրոսաց», ներքոյը: ԲՁՄ. ՀԹ, 1922, էջ 353: — Վենետիկ ճառընտիր ԺԱ. ի մէջ գտնուած բնագիրը նոյն է Վարդանեանի հրատարակածին հետ (ՀԱ. 1922, էջ 76-79), բացի քանի մը տարբերութիւններէ, զոր Հ. Ղ. Տ. կը նշանակէ:

— Երանելոյն Չենօբայ Եպիսկոպոսի 'Ներքոյեան ի սուրբն Մեկիստոս Անտիօքայ Հայրապետ: ԲՁՄ. ՀԹ, 1923, էջ 321-322: — Վենետիկեան օրինակի մը ցուցուցած տարբերակները կը նշանակէ — համեմատելով Վարդանեանի հրատարակածին հետ ՀԱ. 1922 թիւ 2-3: Կը ճշդութիւն ինչ ինչ անբացատրելի ընթերցումներ: Բայց ընդհանրապէս նոյն են բնագիրները:

Յ. Վ. Հանսէսեան Ի. Ղ. Վ.՝ Աստուածաբանական տեսութիւն մը Օձնեցւոյ ընդդէմ Երեւութականաց ճառին: ԲՁՄ. ՀԹ, 1922, էջ 132-137: — Համաօտիւ կը վերլուծէ ճառի բովանդակութիւնը:

Paul Peeters: Traductions et traducteurs dans l'hagiographie orientale à l'époque byzantine. Analecta Boll., XL, III եւ IV, 1922, էջ 241-298. — Բաւական ընդարձակ կը խօսի Հայերու մասին (էջ 265-76): Բոլոր գրացի լեզուներէ թարգմանութիւններ եղած են. մինչ զեռ. սակաւթիւն են թարգմանութիւններ հայերէնէ՝ օտար լեզուի մը (Աղուեքագիրք, Ագաթանգեղոս), ի բաց առեալ Վրացերէնը, որ մեծ չափով փոխ առած է հայ մատենագրութենէն (տես էջ 276-289), սակայն օտար լեզուով գրող Հայեր չեն պակսած:

Ա. Դաւրէգեան Թ.՝ Կարծեցալ Հապուհը. (Մի քանի խօսք «Պոմ. Հապհոյ Բագրատունւոյ», զբոյրի հեղինակն որոշելու խնդրի շուրջը): Բանբեր Հայաստ. Գիտն. Ինստ. Ա, Բ, 1921-22, էջ 244-254: — Հապուհ չէ կարող ըլլալ հեղինակ: 1. Գրքոյի բովանդակութիւնը չի համապատասխաներ Յովհ. Վթ. ի ծանուցածին, որուն համեմատ ընդարձակ կը խօսի Հապ.՝ Աշոտի Ա. ի, Բուղայի, Գրիգոր Գեղեցիկի մասին, մինչ մեր գրքոյը Արծրունեաց պատմութիւն է, իսկ Բագրատունեաց ցորչածի որ կապ ունին անոնց հետ (էջ 245-248). 2. Կը պարունակէ պատմական սխալներ, որոնք Հ. Բ. ի նման ժամանակակցի մը ընծայել անհնար է (Գրիգոր Գեղեցիկի, Ապուրուանի մասը էջ 248-254):

Կանայեան Ս.՝ Պատմութիւն Աստուածընկալ Ս. Նշանին Ս. Աղբերկու եւ Հապուհ Բագրատունի: Բանբեր Հայաստ. Գիտն. Ինստ. Ա, Բ, 1921-1922, էջ 137-140: — Ս. Կոնդակը (ԱՄՏՏ 1905, 551-559) «ունի մի ամբողջ թերթ համարեա բառացի արտագրութիւն...» «Պատմութիւն Հապհոյ Բագրատունւոյ» երկին (հրտ. Տէր Մկրտչեան, § 78-83), զոր յառաջ կը բերէ 138-139: Կը հետեւցնէ. 1. Կոնդակը ժամանակակցի գործ չէ. 2. Կոնդակի նախնականն էր Հ. ի նման հատուածէն յառաջ գտնուող յառաջաբանը. 3. Հ. ի նման հատուածը յետամուտ է, որուն 4. լեզուն Կ. ի լեզուն կը տարբերի, եւ որուն 5. աղբիւրը չէ Ասող-նակ-Ասողիկը, այլ հաւանօրէն Ասողիկ կցուած Հ. ի Չեռագրի անանուն օրինակը. 6. Հ. ի այժմ հրտ. պոմ. ք հաւանօրէն մի քաղուածք է նախնականից, եւ հեղինակը՝ Գրիգոր, Աղթամարցի՝ եթէ ոչ վանեցի, անշուշտ վասպուրականցի է (էջ 140):

Analecta Bollandiana: Tomus XXXVI-XXXVII (1922) կը բովանդակէ Histoire Monastique Géorgienne, Հրատարակչներն այսու կը ձեռնարկեն վրացերէն «Վարք Հարանցը լատ. թարգմանութեամբ հրատարակել: Իւրաքանչիւր 'վարք' ի կցուած են մեծաթէք ծանօթութիւններ եւ յառաջաբան մը՝ նուիրուած ձեռագրական ու մատենագրական խնդիրներու: Թարգմանուած են 1. Վարք Ս. Յովհաննու եւ Եւթեմիոսի (8-68): 2. Վ. Ս. Գեորգայ Հաղեպետ (69-159). 3. Վ. Ս. Սրապիոնի Զարմացւոյ (159-207): 4. Վ. Ս. Գրիգորի Խանձապ (207-309):

Ubaldo Faldati: Liriche mistiche di S. Gregorio di Nareg. Bessarione, հրտ. XXXVIII, 1922, 144-148: — Համառօտ կենսագրական: Գրուածիք բանաստեղծական հանձարին: Կմոյներ Վենետիկի Միխիթարեանց թարգմանութենէն, տպ. 1893:

Պօղոսեան Յ. Պ.՝ Մեծ հայ խորհրդապաշտը կամ Գրիգոր Նարեկացին: Նոր կեանք-Արօր, Ա, 1922, թիւ 142, 143: — «Մեր անկեղծ փափաքն է հոռնկարագրել, թէ մեր անձնական դպաւորութիւններ ինչ եղան սոյն երկասիրութեան վրայ («Նարեկ») մեր ընթերցասիրութեան պահուն»:

Բասմաջեան Կ. Յ.՝ Սիրոյ երգ: Հայ կին, Գ, 1922, թիւ 21, էջ 1106: — «Այ իմ փառաւոր Աստուած», Օքսֆորդի բողիւան Մատենադարանին

Թեան մասին խօսք կարելի չէ ընել: Բայց թրքական տիրապետութեան տակ անգամ հայ աշուղներու ամենագլխաւոր ներշնչարանը եղած է հայ ժողովրդական բանահիւստութիւնը, Գրիգոր Նարեկացի. Ն. Շնորհալի, եւ պարսկական գրականութիւնը, ինչպէս համեմատութիւնները կը ցուցնեն: Թուրք աշուղական գրականութիւնն այնքան զուրկ է նշանակութենէ, որ ազդեցութիւնն ընելու անգամ անգոր է: Պատմական թիւրիմացութիւն է ֆառու Պէյի սա տեսակետն ալ, թէ հայ աշուղներն իրենց նուագարանները թուրքերէն առած են: Սեորոպ Լեւոն՝ Թուրք գրականութիւնը կրնայ ազդել Հայ գրականութեան վրայ: Ճակատամարտ 1922, Ն. Շ., թիւ 1115: — Թուրք գրականութեան ծագումը եւ զարգացման պայմանները, թիւ 1117: — Թուրք գրականութիւնը կը շարունակէ պարսկական կաթով զարգանալ, թիւ 1118: — Թրքական ոսկեդարու գրական աստղերը, թիւ 1119: — Թուրք գրականութեան մէջ Պարսկականութիւնը կը հասնի գագաթնակետին, թիւ 1122: — Թուրք գրականութիւնը փոխանցման շրջանին (1700—1860), թիւ 1123: Ոչ-Օսմանցի թուրք ջեղերը եւ իրենց գրականութիւնը, թիւ 1125, 1126: — Հայ ժողովրդական բանահիւստութիւն եւ Հայ աշուղներ, թիւ 1127: — Թուրք քնարերգական բանաստեղծութիւնը եւ թուրք աշուղներ, թիւ 1129: — Հայ եւ թուրք գրականութեանց բաղդատութեան յարմարագոյն եղերը, թիւ 1131: — Ինչի՞ կը ձգտի Բէտօրիւլիի Զատէ, թիւ 1133: Սուրիաթեան՝ Վանական-Փէոդալական պատկերացումները Միջնադարեան Հայ քնարերգութեան մէջ: Նոր Աշխարհ, թիւ 1, 1922, էջ 92—98: Ասատուր Գ.՝ Սայաթ-Նովայի Չեռագիր մատենար: — Բանբեր Հայաստ. Գիտն. Ինստ. Ա, Բ, 1921—1922, էջ 230—234: — Կը գտնուի Հայաստանի թանգարանը: Սա այն «գալթարն» է, զոր ուսումնասիրած է Գ. Ասվերգեան: Երկու մասի կը բաժնուի, յարակից տետրակները (երես 117—140), եւ բուն մատենան: Տետրակները պէտք է համարել նախագիր, որ կատարել է ինքը՝ հեղինակը, իսկ բուն մատենան արտագրութիւն է, որ արել է մասամբ ինքը՝ հեղինակը, մասամբ ուրիշը՝ նրա պատուերով կամ թելադրութեամբ: Կը հրտ. այն երգերը, զորոնք Ասվ. չէ առած իւր ժողովածուի մէջ: Երեմեան՝ Պարսկահայ Աշուղներ, Ա, Ղուլ Էգագ. Նաւասարդ Ա, 1922, թիւ 4: — Ապրած է իբր 1650—1734 Նոր-Ջուղայի մէջ: Երգերու «գալթար» կորուսած ըլլալով ծանօթ են միայն 6 երգեր կրօնական եւ սիրային: Կը գրէ Նոր-Ջուղայի բարբառով: — Բ, Ղուլ Արղունի: Նաւասարդ, Ա, 1922, թիւ 6: — Իբր 1650—1750: Մեր ձեռքը հասեր են միայն ութ քերթուած: Կը գրէ Նոր-Ջուղայի ժողովրդական լեզուով: Երեմեան կը հրտ. անտիպ երգ մը՝ «Խրատ»:

— Աշուղ Ալահզէրդի: Արեգ, Ա, 1922, էջ 381—385, 436—439: — Ծն. 1820, մեռած՝ 90 տկան թուականներուն: Ունի 38 հայերէն, 21 թրքերէն երգեր: Հետաքրքրական են սիրային եւ պանդխտական երգերը:

Երեմեան՝ Երգիչ Մարտիրոս Մանուկեան: Արեգ, Ա, 1922, էջ 573—578: — I. Երգիչը, II. Կեանքը: Ծն. 1846, Նոր-Ջուղայի մէջ, մեռած՝ 1922 Յունիս: III. Երգերի վերլուծութիւնը:

— Երգիչ Տէր-Խոսայի: Արեգ, Ա, էջ 1922, 705—706: — «Այժմ այսքանը միայն ստոյգ է, որ Տէր-Խոսային արժէքաւոր մի տաղերգու է, որ ապրել եւ ստեղծագործել է մեղանից մի դար առաջ Պարսկաստանի Բեաղաչ գաւառում»: Ծանօթ է մէկ երգ, զոր կը հրատարակէ:

— Աշուղ Զիւանի կեանքն ու բանաստեղծութիւնները: Կոչնակ, ԻԲ, 1922, թիւ 45, 46, 47: — Աշուղը. Զիւանու կեանքը եւ ազդեցութիւնները. Զիւանու Բնարը. Ազգային Երգեր. Աշխարհի բանը. Աշուղի Սէրը. Զիւանու դերը:

— Աշուղ Ագար Աղամ: Կոչնակ, ԻԲ, 1922, էջ 1170—1171: — Ապրած է ԺԹ. դարուն. ունի 14 կտոր բաւական արժէքաւոր տաղեր՝ սիրային, երգիծական, պատմական եւ խրատական բովանդակութեամբ: Կը գրէ Արարատեան բարբառով:

— Պարսկահայ Աշուղներ: Աշուղ Յարթուն օղի (նրա մահուան յիշատակի առիթով): ԲՁՄ. ՀԹ, 1922, էջ 328—333, 357—362: — I. Աշուղը: II. Կեանքը (1789—1869): III. Միջավայրը: IV. Յարթուն օղու «Դավթարը»: V. Յարթուն օղու երգերը՝ 1. Սիրոյ. 2. Ղարիպի. 3. Կրօնական. 4. Խրատական. 5. Հարսանական («Օրհնութիւն հարսանեաց», էջ 363—364). 6. Երգիծական. 7. Խառն: — Լեզուն՝ ժողովրդական, Նոր-Ջուղայի եւ Չահամահայի բարբառ:

Լէօ — Մի գիծ Հայոց մամուլի կեանքից: Բանբեր Հայաստ. Գիտն. Ինստ., Ա, Բ, 1921—1922, էջ 89—93: — Վաւերագրութիւնով կ'ապացուցանէ որ «Մէծմուլը Ակպարի», «Մանղուլի Էֆենարի» եւ մանաւանդ Փունջի խմբագիրները դրամով «գնուած» էին Սակար կաթողիկոսի շահերը պաշտպանելու համար:

Մելոյեան Գ.՝ Համառոտ պատմական ակնարկ Անատոլիայի հայ մամուլի մասին: Նոր Աշխարհ, Nr. 2, 1922, էջ 112—122: — I. Թուրքիկ ակնարկ հայ եւ թիւրք մամուլի վրայ: II. Հայ մամուլը մինչեւ 1908: III. 1908էն մինչեւ համաշխարհային պատերազմի սկիզբը:

Տէրտէրեան Ա.՝ Նկատողութիւններ Բաֆֆիի մասին. Աշխարհայեացքը: Բանբեր Հայաստ. Գիտն. Ինստ., Ա, Բ, 1921—1922, էջ 35—67:

Անանուր Գ.՝ Արշակ Ագապեան: Բանբեր Հայաստ. Գիտն. Ինստ. Ա, Բ, 1921—1922, էջ 68—82: — Ծն. անստոյգ (1852, 1857, 1860). մեռած՝ 1905. Գիւղագիր հրապարակախօս եւ վիպասան: Ունի տասնուչորս պատկերներ ու պատմութեանքներ. բոլորը «Նոր Դար»ի մէջ, 1888—1896:

Սարգսեան Խ՝ Լեւոն Աթաբեկեանի Պոէզիան: Բանբեր Հայաստ. Գիտն. Ինստ., Ա, Բ, 1921—1922, էջ 82—88: — Վերլուծութեան կցուած է բանաստեղծի մասին «մատենախօսական տեղեկութիւններ»:

Տէստեկիւլ Ն.՝ Հայ գիւղը հայ քերթողութեան մէջ («Հացին Երգը»): Հայրենիք, ԻԳ, 1922, թիւ 305:

Աւագեան Թովհ.՝ Վահան Թեքէեան: Նաւասարդ,
Ա, 1922, էջ 261—265:

Զապէլ Եսայեան՝ Արտաշէս Յարութիւնեան:
Նաւասարդ, Ա, 1922, Թիւ 7: — I. Մարգը եւ
գործը:

Յակոբեան Ս.՝ Վահան Տէրեան: Գրական վեր-
լուծութիւն: Արեգ Ա, 1922, էջ 423—429,
497—508, 545—555, 607—617, 691—698: —
Արեւելահայ գրականութեան մէջ մինչեւ Տէրեան
երկու շրջան կը զանազանէ. ա. մինչեւ 1880. բ.
մինչեւ մեր օրերը, եւ այս երկրորդ շրջանի նշանաւոր
բանաստեղծներն են Յովհ. Յովհաննեսեան, Յովհ.
Թումանեան, I. Իսահակեան, Դերենիկ Դեմիրճեան,
որոնց վրայ համառօտիւ կը խօսի: II. Բանաստեղծը
եւ իր Սերունդը: III. Կեանքը եւ միջավայրը:
IV. Ազդեցութիւններ: V. Անուրջներ եւ որոնում-
ներ: VI. Հիասթափութիւն եւ մեկուսացում:

Սանտիվաս՝ Լեւոն Շանթի՝ «Կայսր, ք. Ազգ-Պահալ»,
Ա, 1922, Թիւ 187, 188, 189, 191:

Յակոբեան Ս.՝ Գեղարուեստական մեթոդութիւն.
Լեւոն Շանթի՝ «Հղթայուածք», Արեգ, Ա, 1922,
էջ 358—367:

— — Պետրոս Դուրեան: Մտիւս. Երեմեան, Արմէնիա
1922, Թիւ 40:

Քիպարեան Հ. Կ.՝ Պետրոս Դուրեան: Բ.ՉՄ. ՀԹ,
1922, էջ 271—273, 335—338:

Թորոս Աղատեան՝ Միսաք Մեծարենց (Իր Կեանքը :
Ա. Հատոր, Կ. Պոլիս 1922, էջք՝ 80: — Մտիւս.
Գեղամ Գեներճեան. Ժ.Ղ. Չալը (Ժամանակ),
Ե, 1922, Թիւ 1238:

Ա. Ս [ուրիշ անուն]՝ Մի գրական Գեղարարացիայի
աւելում, Նոր Աշխարհ, Nr. 1, 1922, էջ 82—91:
— Նուիրուած է Զարենցի բանաստեղծութեան:

— — Եղիշէ Զարենցի բանաստեղծութիւնները: Նոր
Աշխարհ, Nr. 2, 1922, 101—108:

2 Ի Թ ու ն ի՝ Հայ ժողովրդական Գրականութիւնից.
Սերգէյ Աւետիս, Լէյն-Մէյն-Է աւանդութիւնը,
Արեգ, Ա, 1922, էջ 566—572, 618—630 կը
Արեգէ բովանդակութիւնը, իսկ էջ 645—658 կու
պարզէ բովանդակութիւնը, իսկ էջ 645—658 կու
տայ «Հայ-քրդական Սիրերգին բնագիրը»: Էջ 659
կցած է ժողովրդական դժուարիմաց բառերու ցանկը
մեկնութեամբ:

Բժ. Մ. Գ. Հայ ժողովրդական բանաստեղծութիւններ:
Լսարան, Կ. Պոլիս, Ա, 1922, էջ 8: — Այս վերնա-
գրով Բժ. Մ. Գ. պիտի հրատարակէ ժողովրդական
երգեր Նիկոմեդիոյ շրջանէն: Այս անգամ տուած
է երկու հատ Օվաճըգի երգերէն:

Հ. Ս. ԿՈՐՅԱՆ

ԼԵՎՆՏՍԻ ՅՈՒՅՆԻ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ

ՈՐՈՆՔ ԿԸ ԳՏՆՈՒՅՆ ՄԻՒԹԱՐԵԱՆ
ՄԱՏԵՆԱԳԱՐԱՆԻ ՄԷՋ Ի ՎԵՆԵՆԱ

1794—1921

(Հ—Բ—Ն—Ի—Ք—Է)

ԿԱՅԻՆ. Երկօրեայ, Տփլիս 1906, Թ. 1—47.

Պ—Է—Ն. Թ. 12, 14, 35—36. [411]

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ԼՐԱԲԵՐ, Հաբաթաթերթ,
Երեւան 1920:

Չ—Է—Է: [412]

ԿԱՌԱՎՈՐԱՆ. Հաբաթաթերթ, Կ. Պոլիս 1909,
Թ. 1—51. [413]

ԿԱՎՈՐՈՇ. Հաբաթաթերթ, Կ. Պոլիս 1908—1922:
1913 (Զ. տարի), Թ. 2ը կը կոչուի «Հոս-

Հոս», — 1913/14 (Զ. տարի), Թ. 47 էն «Սա-
ղա-նա» յաւելուածով (Թ. 1—7):

Պ—Է—Ն. 1906, Թ. 29—31, 1914/15 (Ե. տարի),

Թ. 3, 35—40, 42—43, 1915/16 (Ը. տարի),

Թ. 56—77, 84, 86, 1916/17 (Թ. տարի),

Թ. 139, 142—143: — 1917/18 (Ժ. տարի),

Թ. 172—173, 201—202, 206—207,

215—224, 234: — 1918/19. (Նոր շրջան).

Թ. 25, 26, 34, 36, 49, 63, 75, 82, 83,

88—89, 95, 97, 99, 102, 104, 107, 109,

119, 141, 148, 151, 194: [414]

ԿԱՏԱԿ. Կիսաշաբաթաթերթ, Վառնա 1897,

Թ. 1—20. կը շարունակուի «Տաւրոս» ան-

ուամբ: [415]

— Հաբաթաթերթ, Կ. Պոլիս 1913, Թ. 1—3,

շաբ. «Հոս-Հոսի»: — 1914, Թ. 4, շաբ.

«Միմասի»: [416]

ԿԱՐԴԱՅԷՔ ԶԻՍ. Հաբաթաթերթ, Կ. Պոլիս

1911/12, Թ. 1—7. [417]

ԿԱՐԻՔ. Արմաիր 1918:

Չ—Է—Է: [418]

ԿԱՐԿՈՒՏ. (Խմբ.) Վան 1907, Թ. 1 միայն:

Չ—Է—Է: [419]

ԿԱՐՄԻՐ ԱՍՏԴ. Եկատերինոտար 1918:

Չ—Է—Է: [420]

ԿԱՐՄԻՐ ԲԱՆԱԿ. Երեւան 1920:

Չ—Է—Է: [421]

ԿԱՐՄԻՐ ԼՈՒՐԵՐ. Ամսաթերթ, Ֆիլիպպէ 1920/21.

Պ—Է—Ն. 1920, Թ. 1, 5: — 1921, Թ. 2, 7, 8:

[422]

ԿԵԱՆՔ. Հաբաթաթերթ, Տփլիս 1906, Թ.

1—18. [423]

ԿԷՏ. (Խմբարարի). Սեբաստիա 1905—1907:

Չ—Է—Է: [424]

ԿԻԹԱՌ. Երկշաբաթաթերթ, Կ. Պոլիս 1862/63,

Թ. 1—7: — 1862 Օգ. 1, Ա. շրջան կը

սկսի Թ. 6ով վեցամսեայ,

Պ—Է—Ն. Թ. 3, 5, 7: [425]

ԿԻԼԻԿԻԱ. Կիսամսեայ-շաբաթաթերթ, Կ. Պոլիս

1861—1875 (Ա.—ԺԳ. տարի). կը շարու-

նակուի «Փունջ» անուամբ մինչեւ 1909